

Una base de dades de filigranes espanyoles: Fil-DPZ

L'estudi de les filigranes a Espanya és ampli i amb una important tradició, però manca del reflex actual a les xarxes informàtiques. Fil-DPZ és una base de dades accessible que recull filigranes estudiades per l'Escola Taller Juan Arnaldín II de la Diputació Provincial de Saragossa, i que pretén donar a conèixer i ampliar el món de la filigrana.

A Database of Spanish Filigrees: Fil-DPZ

The study of the filigrees in Spain is extensive and has a long tradition, but this is not currently reflected in computer networks. Fil-DPZ is an accessible database which gathers information on filigrees studied at the Escuela Taller Juan Arnaldín II run by the Zaragoza Provincial Council and which seeks to promote and expand the world of filigree.

Susana Morales Ramírez. Llicenciada en Geografia i Història per la Universitat de Saragossa i diplomada en Conservació i Restauració per l'ESCRBC de Madrid. Responsable del departament de Recerca Historicoartística de l'Escola Taller Juan Arnaldín II de la Diputació Provincial de Saragossa. BA in Geography and History from the University of Zaragoza, Graduate in Conservation and Restoration from the ESCRBC in Madrid. Head of the Department of Historic-Artistic Research at the Escuela Taller Juan Arnaldín II run by the Zaragoza Provincial Council.
susnapmr@yahoo.es

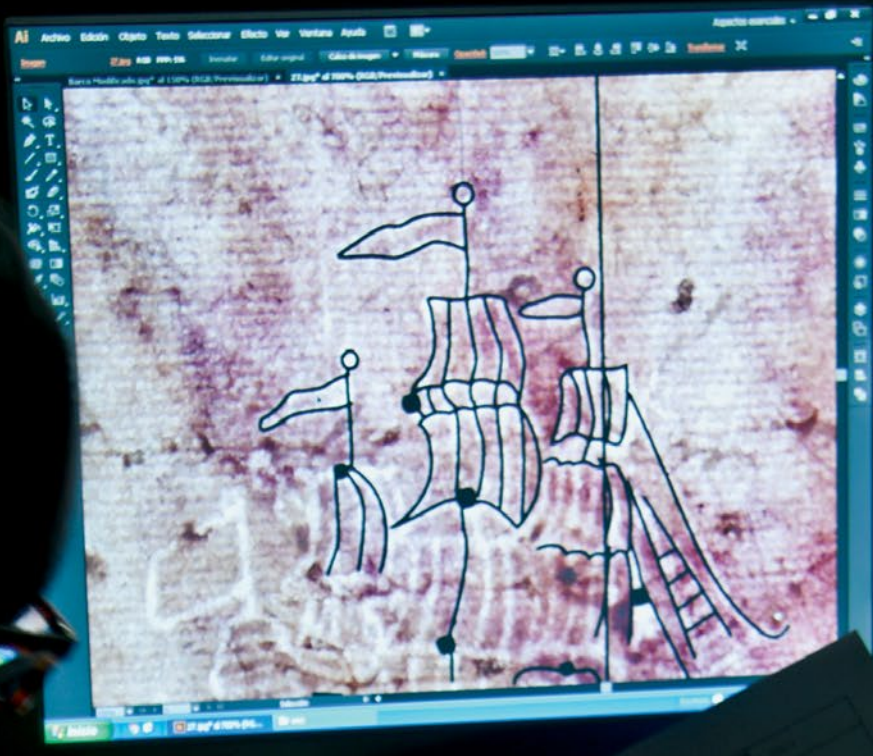
Marina Martín Pascual. Llicenciada en Història de l'Art i màster en Gestió de Patrimoni Cultural per la Universitat de Saragossa. Recerca Historicoartística de l'Escola Taller Juan Arnaldín II de la Diputació Provincial de Saragossa. BA in Art History and MA in Cultural Heritage Management from the University of Zaragoza. Historic-Artistic Research at the Escuela Taller Juan Arnaldín II run by the Zaragoza Provincial Council.
marina.martin1.pascual2@gmail.com

Alba Martínez de la Huerta. Llicenciada en Història i màster en Gestió de Patrimoni Cultural per la Universitat de Saragossa. Recerca Històric-Artística de l'Escola Taller Juan Arnaldín II de la Diputació Provincial de Saragossa. BA in History and MA in Cultural Heritage Management from the University of Zaragoza. Historic-Artistic Research at the Escuela Taller Juan Arnaldín II run by the Zaragoza Provincial Council.
albamartinezdelahuerta@gmail.com

Paraules clau: filigrana, paper, base de dades, col·lecció digital, conservació-restauració de document gràfic.

Keywords: filigree, paper, database, digital collection, conservation-restoration of graphic documents.

Data de recepció: 14-10-2014 / **Date of receipt:** 14-10-2014.

INTRODUCCIÓ

La nombrosa informació sobre filigranes recollides durant 14 anys per part de l'Escola Taller de la Diputació Provincial de Saragossa va provocar que el departament de recerca, que s'incorporava fa avui quasi dos anys amb personal nou, prengués consciència de la importància del món de la filigrana i la necessitat de la creació d'una base de dades que fos accessible. Així neix Fil-DPZ.¹

Fil-DPZ és un projecte iniciat per l'Escola Taller de Restauració Juan Arnaldín II de la Diputació Provincial de Saragossa, la finalitat de la qual és la conservació i difusió del patrimoni artístic i documental de la província. Els diferents tallers que el componen han participat d'una manera o una altra: el de Restauració de Document Gràfic en la recollida d'informació, tant de les dades de les filigranes com de la seva documentació gràfica; el de Restauració d'Art Moble ha dissenyat els dibuixos de l'arbre de motius; el de Recerca Historicoartística ha estat l'encarregat d'estudiar les filigranes recollides i els documents en què es troben, dissenyar la base de dades i abocar en ella tota la informació.

LA FILIGRANA

La filigrana o marca d'aigua és l'empremta visible a contrallum que ha deixat un dibuix, realitzat normalment amb fils metàl·lics, en el procés de fabricació del paper. Aquesta tècnica italiana va ser introduïda a Espanya a partir de l'any 1268 i suposa la marca o segell

[1] Filigrana en què s'observen els puntillons i corondells (Fotografia: les autores).

identificador del paperaire o del molí de fabricació per tal de distingir-se de la competència. ■

Els fulls de paper en què es troben les filigranes, es fabricaven als molins paperers tradicionals, sempre situats a la vora d'un corrent d'aigua regular i neta

¹ Aquest article ha estat traduït de l'original en castellà per Regina Heinz, alumna de tercer curs de l'especialitat de Document Gràfic de l'ESCRBCC.

que era imprescindible per a la seva elaboració. Per motius econòmics, es van ubicar habitualment en llocs on era abundant el comerç de draps, per evitar el seu transport, a la vora de rutes comercials i llocs on el producte fos molt demandat.²

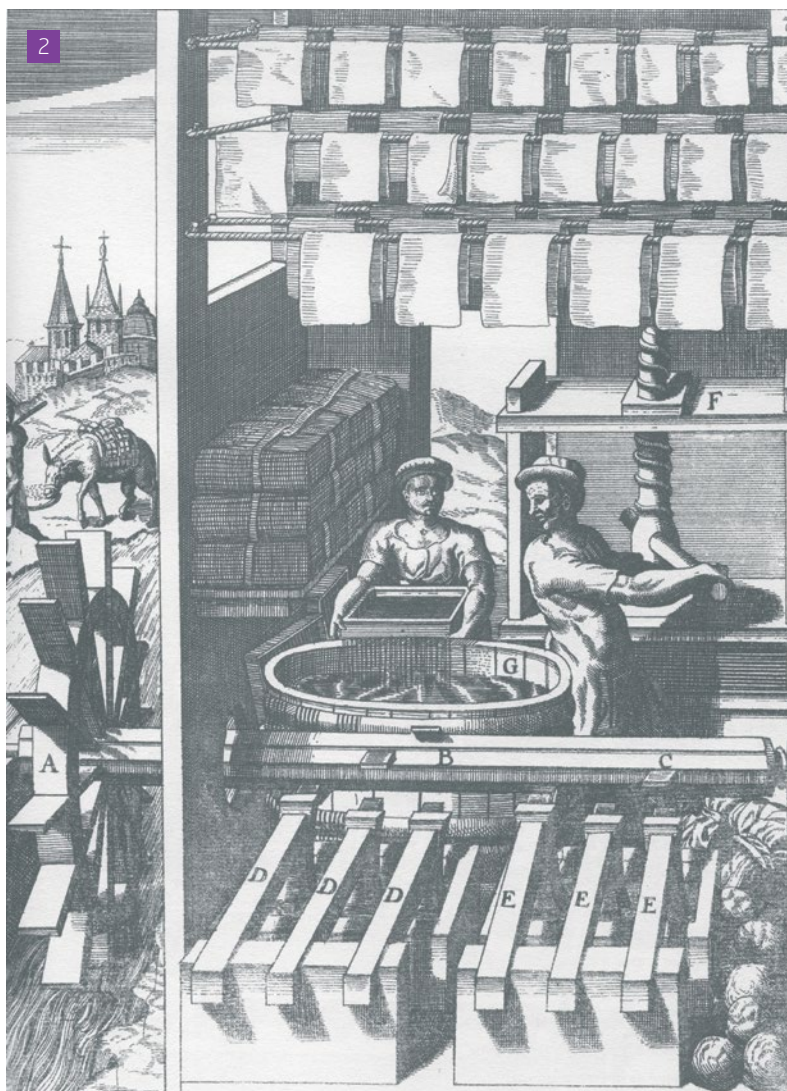
El procés de fabricació comença amb la selecció dels draps, segons la seva qualitat, com a matèria primera per obtenir la cel·lulosa que constitueix el paper. Al molí es maceren els draps amb aigua al podridor, es baten i es desfiben, mitjançant macetes mogudes per la força motriu de l'aigua, fins a aconseguir una polpa homogènia. Aquesta pasta s'aboca en un motlle o forma que, com el seu nom indica, forma el full de paper. Consisteix en un bastidor de fusta a l'interior del qual hi ha una reixeta metàl·lica, que sosté la polpa i escorre l'aigua, i on va subjectada la filigrana. Aquest sistema dona lloc a un paper amb verjura, és a dir, amb una trama formada per línies verticals, els corondells, i horitzontals, els puntillons. Finalment, el plec resultant s'asseca a l'aire, s'escull segons la seva qualitat i sense defectes, es brunyeix, es desbarba i s'embala en raimes. Aquest conjunt d'elements (la forma, el nombre i distàncies de puntillons i corondells i, sobretot, la filigrana) seran claus per identificar el paperaire o el molí al qual pertany el paper.

Els molins paperers eren fàbriques complexes, on cada fase del procés de fabricació estava ben organitzada, separada i especialitzada. En elles treballaven els aprenents, operaris i oficials o mestres, dels quals, els més hàbils i antics eren els encarregats dels processos essencials per a l'adequada producció del paper. Tot era dirigit pel mestre-sala, veritable coordinador i responsable dels treballs del molí. Entre aquests

mestres destaquen l'alabrent, encarregat de moure hàbilment la polpa en la forma; el ponedor, que agafava la forma i bolcava el paper entre els feltres o saïals per premsar-los, i el llevador, que era el que els separava dels saïals i els col·locava formant raimes abans de tornar a premsar-los i que passessin al mirador. Però el molí no només era un lloc de treball sinó també d'habitatge, on s'allotjava l'amo al costat dels seus treballadors i famílies. La vida al molí era molt dura, tant que, segons recull Valls i Subirà, l'esperança de vida d'un paperaire eren 30 anys i la tuberculosi afectava a treballadors d'entre 15 i 20 anys.³ 2

Els temes que representen les filigranes són molt variats. Alguns estudiosos d'aquest camp s'han preguntat si l'elecció d'uns certs símbols es degué a un simple gust estètic o podria tenir d'altres connotacions. A més a més

² VALLS i SUBIRÀ, Oriol. *La historia del papel en España. Vol. 3: Siglos XVII-XIX.* Madrid: Empresa Nacional de Celulosa, 1982, p. 14. ISBN 84-500-816 6-1.
³ VALLS i SUBIRÀ, Oriol. *La historia del papel...* p. 16.

[2] Gravon en es representen diferents treballs que tenien lloc a un molí paperer (Fotografia: les autores).

del seu significat com a marca individual, aviat van ser utilitzades com a signes de procedència, indicant no el fabricant, sinó a un molí de paper. Quan hi havia diversos molins en una mateixa zona es buscava un signe que els representés conjuntament, afegint-li marques individuals o inicials que identifiquessin a cadascun d'ells.

Al segle XIV comencen a aparèixer les filigranes amb lletres que acompanyen a una mà o quant, o bé solament les inicials. A partir del segle XVII trobem una més gran varietat, amb filigranes amb noms complets o en què es combinen el nom propi amb el seu anagrama o el de la seva població. Al segle XVIII es generalitzen els escuts de ciutats i emblemes heràldics municipals, els escuts de famílies, blasons personals, del monarca o el nom del lloc del fabricant.⁴

Vàrem trobar diverses classificacions per a les filigranes, tanmateix, la més acceptada és la de Sánchez Real, que distingeix entre famílies o temes, al seu torn en tipus i aquests en variants. A la península Ibèrica els tipus més representats són: mans, carros, animals, lletres, tisores, anells, creus, flors, rostres humans i cercles. El model originari de cada família hauria arribat a Espanya des de França o Itàlia en el segle XVI, essent modificat o reproduït amb variants en els molins paperers espanyols a partir del segle XVII.³

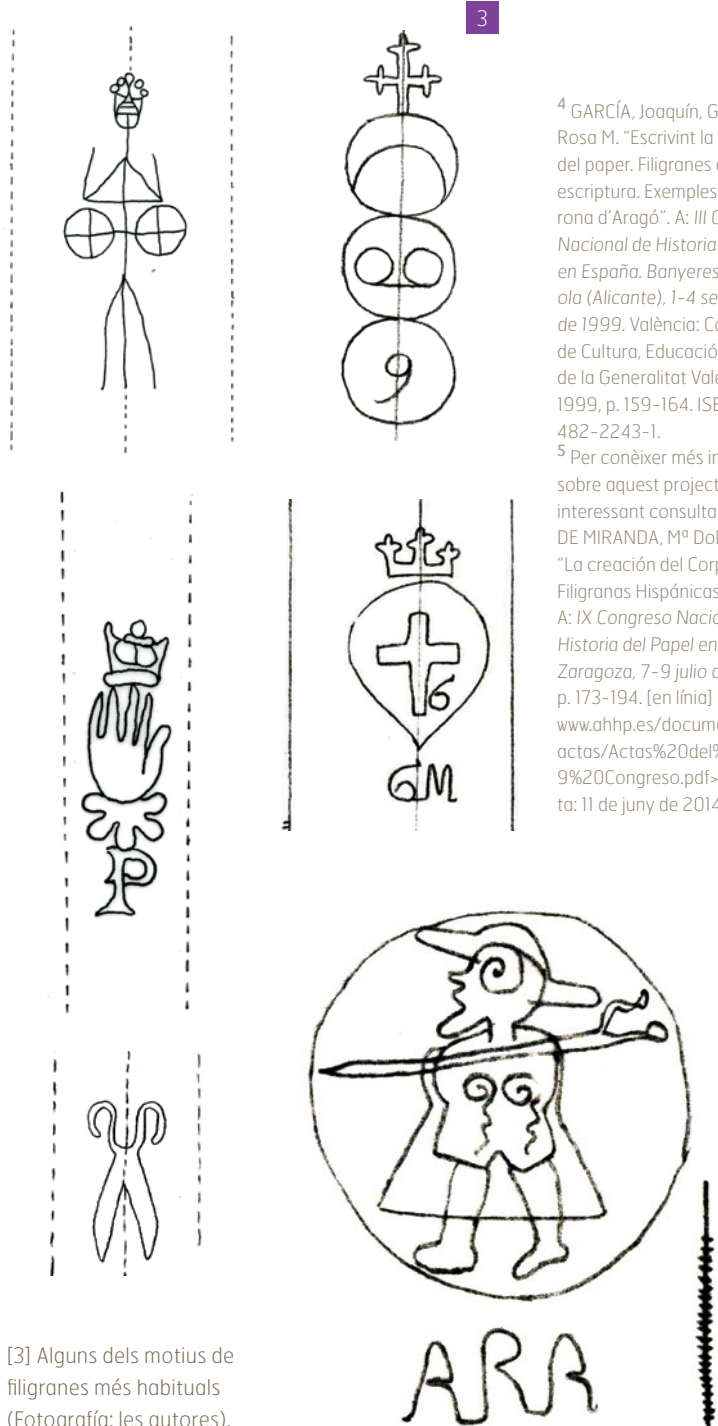
L'estudi de la filigrana, entesa com a ciència auxiliar de la codicologia, va començar a Europa l'any 1803 amb la publicació de Carlos Antonio de Laserna Santander d'una col·lecció de 147 filigranes, en què va realitzar un estudi força detallat de cada una d'elles i va aportar el seu dibuix, el que va suposar una innovació respecte a les meres descripcions anteriors. Destaquen posteriorment a Espanya, entre d'altres, Francisco Bofarull y Sanz, Gonzalo Gayoso Carreras i Oriol Valls i Subirà. A aquests grans investigadors els van continuar, durant la dècada dels anys vuitanta i noranta del segle XX, una sèrie d'estudiosos del paper que han realitzat deu edicions del *Congreso Nacional de Historia del Papel en España*, en què hi dediquen la seva bona part a l'estudi de les filigranes.

Les filigranes suposen un element essencial en l'estudi històric i la datació de documents, aporten múltiples dades com les vies comercials de producció i distribució, evolució de la fabricació de paper, autenticació, etc., i tenen en si mateixes una importància pròpia en l'elecció del motiu, reflex de cada època.

FIL-DPZ I LA FITXA DE REGISTRE

La creació de Fil-DPZ va comportar la recerca dels estudis realitzats sobre filigranes fins ara, i la constatació de la manca d'una base de dades espanyola, malgrat

els ingents esforços que s'havien fet per a la creació del "*Corpus de Filigranas Hispánicas*" per part de María del Carmen Hidalgo Brinquis.⁵ Si bé és veritat que la nostra base de dades s'adscriu a l'àmbit local, ja que les obres intervingudes a l'escola pertanyen a arxius de la província de Saragossa, aspirem a què d'altres institucions i investigadors col·laborin en aquest projecte. L'objectiu és que, fins que pugui veure la llum el "*Corpus de Filigranas*", existeixi una base de dades accessible i en línia que pugui

[3] Alguns dels motius de filigranes més habituals (Fotografia: les autores).

⁴ GARCÍA, Joaquín, GREGORI, Rosa M. "Escrivint la propietat del paper. Filigranes amb escriptura. Exemples de la Corona d'Aragó". A: *III Congreso Nacional de Historia del Papel en España. Banyeres de Mariola (Alicante), 1-4 septiembre de 1999*. València: Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat Valenciana, 1999, p. 159-164. ISBN 84-482-2243-1.

⁵ Per conèixer més informació sobre aquest projecte és interessant consultar: DÍAZ DE MIRANDA, Mª Dolores. "La creación del Corpus de Filigranas Hispánicas online". A: *IX Congreso Nacional de Historia del Papel en España. Zaragoza, 7-9 julio de 2011*, p. 173-194. [en línia] <<http://www.ahhp.es/documentacion/actas/Actas%20del%209%20Congreso.pdf>> [Consulta: 11 de juny de 2014].

recollir la informació recaptada per part de qualsevol institució o investigador. Així, intentem evitar l'atomització de dades que actualment es produeix en abocar la informació de manera independent a Bernstein,⁶ portal que allotja les bases de dades de filigranes europees. Però Bernstein suposa el lloc conjunt en l'àmbit europeu i, per això, una vegada desenvolupada completament Fil-DPZ contemplem incloure'ns en ella.⁷

El nostre mètode de treball es va desenvolupar prenent com a referència els treballs previs publicats en els Congressos Nacionals d'Història del Paper. Indubtablement, el primer pas consisteix en la recollida de tota la informació de la filigrana. Per fer-ho vàrem elaborar una fitxa clara i ordenada, amb diferents camps adaptats a les necessitats de la base de dades.⁸

En aquesta fitxa podem observar la divisió en dos apartats clarament diferenciats: **Dades del document i Dades de la filigrana**, que tenen una clara correspondència a la base de dades. S'identifiquen amb un número de registre del document i un altre de la filigrana, cosa que evita la confusió entre ells.

Ens sembla imprescindible recollir la informació del document, ja que sense ella la filigrana manca de sentit. Dins d'aquest apartat s'alberguen diferents dades. La primera d'elles és la mena d'**objecte** que, malgrat la seva varietat, hem simplificat en llibre, quadern, lligall i manuscrit. El segueix el **títol de l'obra**, en què s'ha de respectar el nom original o, si es troba catalogat a un arxiu, el que la institució que el custodia li hagi imposat. És important respectar aquest punt per facilitar a l'investigador la localització de l'exemplar en el qual es troba la filigrana. Es recullen, a més a més, **l'autor o d'altres responsables**; el **dipositari**, entès com a l'entitat que custodia el document; el **nombre de fulls** i/o bifolis del document; les seves **dimensions** i, finalment, el seu **gruix** expressat en micres.

El següent apartat és el dedicat a les **Dades de la filigrana**. La primera dada és el **nombre de filigranes idèntiques** que existeixen en un mateix document, és a dir, fa referència a la quantitat de filigranes iguals que hi ha, així com la **pàgina** o pàgines on es troben. Així, l'investigador pot comprovar in situ totes i cada una de les filigranes que conté una obra determinada. Després d'això és important classificar el **tipus** de filigrana. Encara que n'hi ha una gran varietat, la classificació ara com ara es limita a la filigrana senzilla, la contramarca (petita filigrana que acompanya una principal i se situa, en general, en un lloc secundari del paper), la doble (formada per dues figures que es troben habitualment a cada costat del plec), o el fragment (quan la filigrana no està completa). També es recullen les seves

dimensions, la **posició** de la filigrana al full i la **direcció** respecte al text, la **distància** a les vores del full així com la distància al corondell més pròxim. Recollir el nombre i la **distància de corondells** i **puntillons** en permetrà verificar, sumat a les altres dades, si es tracta del mateix tipus de paper i amb això identificar un mateix paperaire.

L'apartat **Motius** recull la descripció de la filigrana seguint una jerarquia: fauna, flora, símbols, lletres, etc. Emplenar correctament aquest camp és essencial perquè posteriorment l'investigador pugui trobar el que desitgi ràpidament, ja que és el filtre de cerca més habitual de les bases de dades per la seva senzillesa i possibilitats de comparació.

L'elecció dels motius està establerta en un arbre del qual parteixen descripcions més concretes i per a la realització de les quals s'ha seguit inicialment la classificació tipològica de l'Associació Internacional d'Historiadors del Paper, encara que adaptada als motius més habituals que es troben a la Comunitat d'Aragó. S'estructura al voltant de dotze grans famílies que són: figures antropomòrfiques, fauna, criatures fabuloses, flora, elements naturals/astros, objectes, símbols/insígnies, figures geomètriques, escuts, marques, xifres/lletres i signes indefinits. Dins de cada una d'aquestes famílies podem trobar elements més concrets que permeten afinar la descripció del motiu.⁴

La fitxa finalitza amb l'apartat d'**Observacions**, en què es pot assenyalar qualsevol dada d'interès, així com el **complimentador** i la **data** de la presa de dades.

Els següents fulls estan destinats a contenir la **documentació gràfica consistent en fotografia, dibuix vectorial, calc original i calc escanejat**.

A l'hora de treballar amb filigranes és essencial

[4] Famílies principals de l'arbre de motius de la base de dades Fil-DPZ (Fotografia: les autores).

- **Figuras antropomórficas** >
 Editar
- **Fauna** >
 Editar
- **Criaturas fabulosas** >
 Editar
- **Flora** >
 Editar
- **Elementos naturales/astros** >
 Editar
- **Objetos** >
 Editar
- **Símbolos/ insígnias** >
 Editar
- **Figuras geométricas** >
 Editar
- **Escudos** >
 Editar
- **Marcas +**
 Editar
- **Letras/ cifras** >
 Editar
- **Signos indefinidos +**
 Editar

⁶ BERNSTEIN. THE MEMORY OF PAPER. [En línia]. <http://www.memoryofpaper.eu:8080/BernsteinPortal/app_start_disp> [Consulta: 11 de juny de 2014].

⁷ En el moment de la publicació d'aquest article, la base de dades de filigranes espanyoles Fil-DPZ està ja inclosa al portal Berstein: http://www.memoryofpaper.eu:8080/BernsteinPortal/app_start_disp#

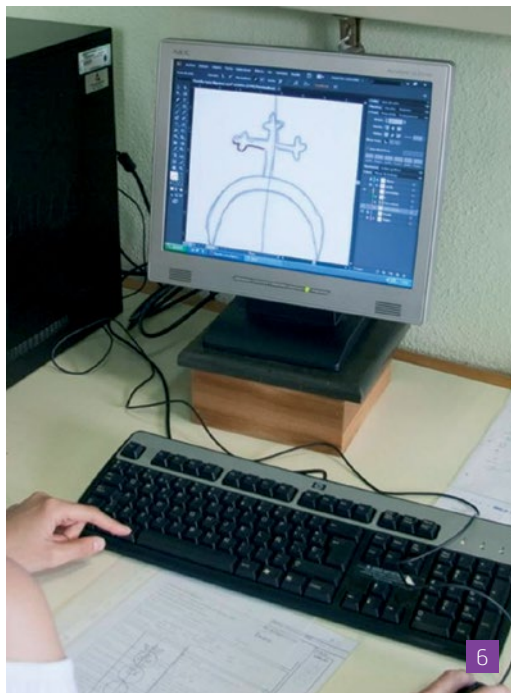
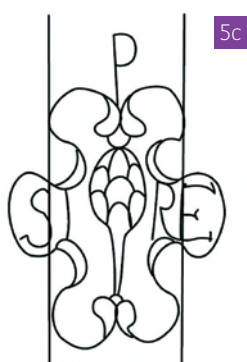
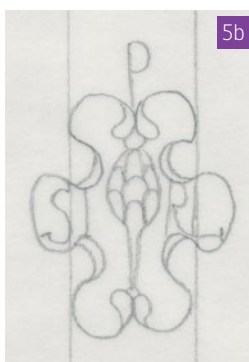
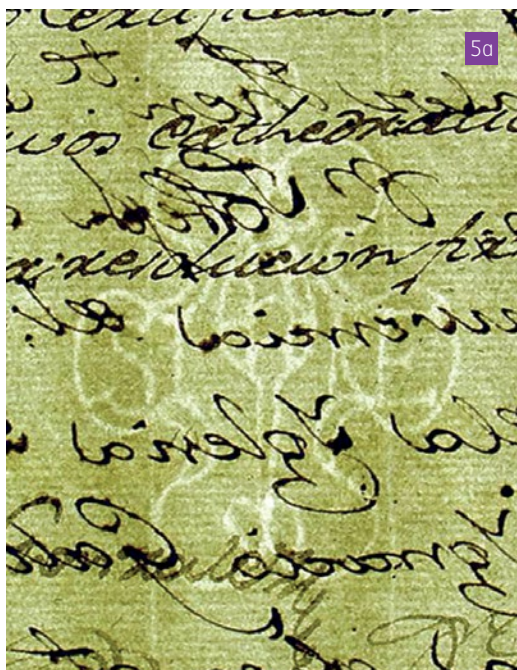
⁸ La fitxa és descarregable en format Word i PDF des del web de la base de dades. FIL-DPZ. [En línia]. <<http://fil.dpz.es/funcionamiento>> [Consulta: 25 de setembre de 2014].

trobar el mètode de reproducció gràfica que tingui la fidelitat més gran respecte a l'original, ja que aquesta imatge i les seves dimensions, juntament amb les dades principals de la forma paperera, és la que ens permetrà identificar les filigranes idèntiques i conèixer així la producció de paper, les rutes comercials i tota mena d'informació sobre la història del paper.

A l'Escola Taller combinem les reproduccions més freqüents en el món de la filigrana, és a dir, la fotografia i el calc, al qual hem incorporat el dibuix vectorial per ordinador. [5] La reproducció, en principi, més fidel a la realitat és la fotografia, però pot presentar aberracions fotogràfiques, elements desenfocats, parts que no es poden identificar correctament per la distorsió de la lletra o d'alteracions del paper, etc. Actualment, es planteja la possibilitat de realitzar les fotografies amb infrarojos a causa de la qualitat que s'obté amb aquest mètode. La reproducció per calc acostuma a ser més

clara, perquè es realitza una síntesi del dibuix real en eliminar els elements distorsionadors i reflecteix la mida real. Però el calc té també inconvenients, en estar supeditat a les errades i variacions del treball humà. Per això, creiem que fotografia i calc s'han de complementar per a la realització del dibuix vectorial mitjançant el programa Adobe® Illustrator, ja que unifica els avantatges de la senzillesa del calc i la fidelitat de la imatge real. A més a més, el dibuix vectorial és essencial en el funcionament de la nostra base de dades, com verificarem més endavant. [6]

[5] a) b) i c) Fotografia, calc manual i dibuix vectorial d'una mateixa filigrana (Fotografia: les autores).

[6] Realització del dibuix vectorial amb el programa Adobe® Illustrator (Fotografia: les autores).

LA BASE DE DADES

Amb la finalitat que tota la informació recollida es pugui consultar en línia, s'ha creat Fil-DPZ. Però també pretén presentar un disseny clar i atractiu, en el qual sigui senzill reconèixer els recursos que ofereix. Per al seu disseny s'han tingut en compte diversos elements com el color, definit pel logotip de l'Escola Taller, i la tipografia. S'ha optat per la font *Ibarra Real*, creada pel gravador Jerónimo Antonio Gil (1732-1798). Aquesta va ser l'escollida per l'impressor saragossà Joaquín Ibarra per a la seva edició de "El Quixot" de l'any 1780, encarregada per la Reial Acadèmia Espanyola.

L'organització de Fil-DPZ s'ha realitzat seguint l'estudi de les bases de dades de filigranes existents fins al moment a Europa i han servit de referència a

⁹ Per a un primer acostament a aquestes bases de dades es recomana consultar: DÍAZ DE MIRANDA, M^o Dolores, HER-RERO, Ana María. "Bases de datos sobre filigranas accesibles en línea". A: *VIII Congreso Nacional de Historia del Papel en España: Burgos, 9-11 julio de 2009*, València: Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat Valenciana, 2009, p. 93-116. ISBN 84-482-2243-1.

[7] Pantalla d'inici de Fil-DPZ, en què trobem les pestanyes principals (Fotografia: les autores).

l'hora d'emprendre aquest projecte.⁹ El seu funcionament aspira a què sigui eficaç i accessible a qualsevol usuari, pel que s'ha estructurat en cinc pestanyes situades en la part superior que, d'esquerra a dreta, són: **Inici**, **Funcionament**, **Contactar**, **Accés** i **Cercar**. ⁷

A la part central de la pàgina d'**Inici** es troba una breu introducció sobre què és una filigrana, amb informació essencial per a l'investigador no experimentat en la matèria. A la part inferior apareixen tres enllaços de forma circular que ens porten directament a les tres formes de cerca d'aquesta base de dades, és a dir, per imatge, motiu o filtre, i que serà analitzada amb detall més endavant.

La pestanya **Funcionament** ofereix una succinta explicació sobre l'ús de Fil-DPZ. A la part inferior es recull bibliografia referent a l'estudi de les filigranes, dividida en llibres, actes de congressos, articles, projectes i tesis de llicenciatura/grau. En aquelles publicacions que es troben disponibles en línia, s'adjunta l'enllaç que porta directament al text per agilitzar l'estudi de l'investigador.

Si seleccionem la pestanya **Contactar**, accedim a un breu formulari mitjançant el qual la persona interessada pot enviar els seus comentaris, suggeriments o sol·licitud d'informació, ja que l'escola realitza un informe històric i un altre de restauració de cada obra, documentació que es pot sol·licitar i és accessible. Es tracta d'un web destinat al públic i, com a tal, és essencial fer partícip a l'usuari per tal de millorar la pròpia base de dades i atendre qualsevol requeriment.

L'ús de la pestanya **Accés** està limitat als investigadors de l'Escola Taller i permet la introducció i modificació de totes les dades de les filigranes, estructurat també en diferents apartats, que són: **Usuaris**, **Motius**, **Llista**, **Equivalències** i **Filigranes**.

La pestanya **Usuaris** permet establir diferents graus d'accés i permís per a la modificació de les dades. Aquest apartat està pensat per a la col·laboració amb altres organismes que voldrien col·laborar en la base de dades.

El següent apartat dins de la gestió interna és el de **Motius**, que permet modificar i ampliar l'arbre abans anomenat. Aquesta característica és indispensable per al bon funcionament del web, ja que en trobar-se en continu creixement ha d'estar sempre oberta a noves incorporacions. La seva flexibilitat permet adaptar-lo sense dificultat; per exemple, si hem de suplir un terme per un altre per continuar els mateixos vocables emprats a altres bases de dades, pel sol fet de substituir la paraula a l'arbre de motius es canviaran automàticament tots i cada un dels registres que continguin aquest motiu pel terme nou.

Hi ha troba també una eina molt útil, la **Llista**, que facilita la revisió i control intern de la informació introduïda. Permet, d'una manera senzilla, exportar en format Excel llistes amb tots o alguns dels camps que té la base de dades: número de filigrana, data de presa de dades, paperaire, motius, complimentador, etc.

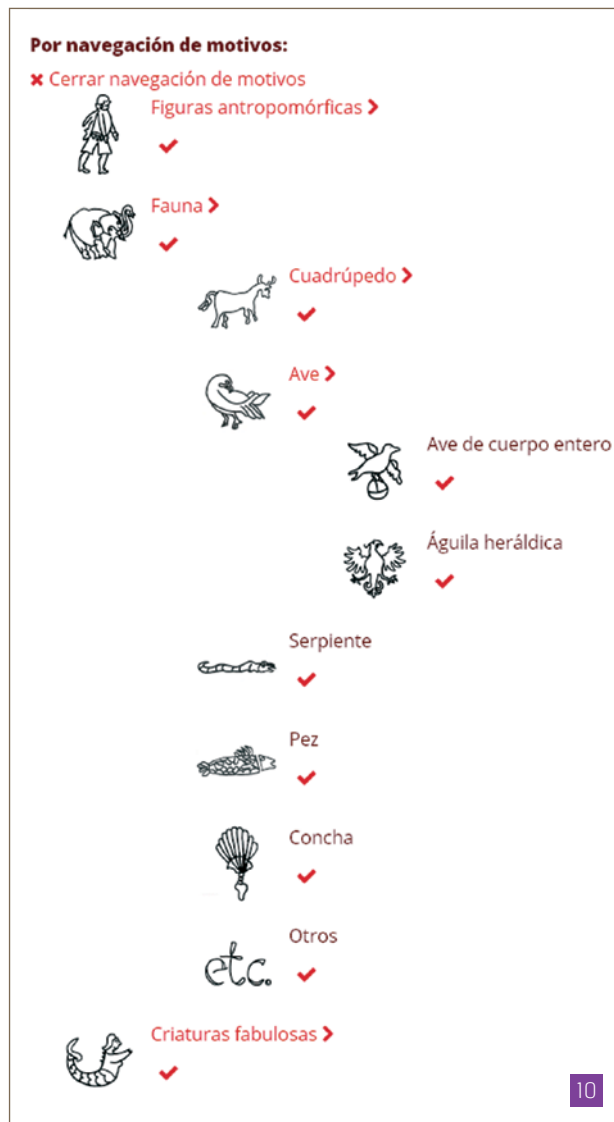
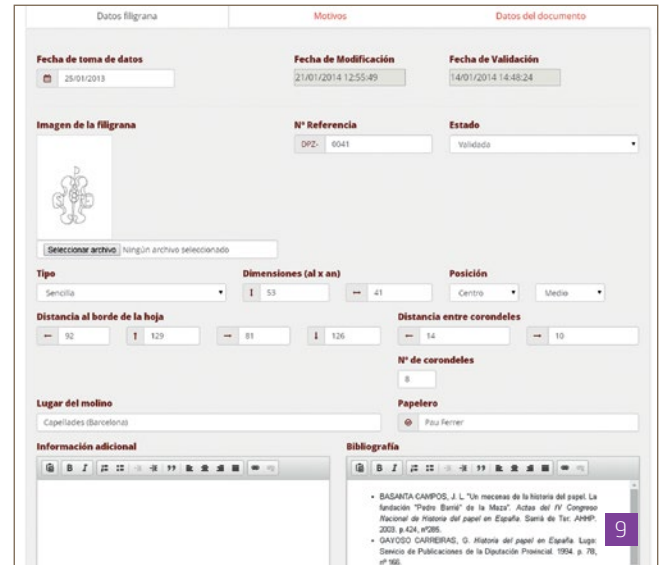

El següent recurs és el d'**Equivalències**, que permet establir variacions ortogràfiques o lingüístiques d'un mateix terme pel qual l'usuari pot realitzar una cerca. D'una banda, a causa de la falta de rigor ortogràfic (no hi havia una normalització lingüística i treballem amb documents molt antics) es fa necessari que diferents noms de persones, llocs, etc. siguin equivalents, i el mateix succeeix quan s'usen diferents llengües, el que és molt freqüent a l'Aragó amb l'espanyol i el català. D'altra banda, resulta de gran utilitat incloure en aquesta llista els sinònims habituals pels quals l'usuari pot cercar una filigrana. **8**

Finalment, trobem l'apartat **Filigranes**, des del qual es poden crear, modificar o eliminar totes les dades d'una filigrana. Cada nova filigrana presenta tres grans seccions que corresponen a la fitxa en paper: les dades de la filigrana, els motius i les dades del document. La pestanya **Dades de les filigranes** recull tota la informació ja descrita a la fitxa de registre, juntament amb un apartat destinat a informació addicional, bibliografia bàsica emprada per al seu estudi i documentació gràfica. **9**

La base de dades permet recollir un ampli nombre d'imatges que van acompanyades per un peu de foto. El límit de pes d'aquestes és de 20 megabytes i admet més de cent tipus de formats distints: JPG, TIFF, GIF, PING, PNG... Les imatges que recollim, sempre que sigui possible, són: el dibuix vectorial (amb i sense escala), el calc, la fotografia de la filigrana i la fotografia del document. Així es pretén aconseguir que l'usuari no només vegi la filigrana de diverses maneres possibles i comparar-la amb les del seu estudi, sinó també que pugui contextualitzar-la al document on es troba, ja que com hem indicat, filigrana i document són un tot inseparable.

La pestanya de **Motius** es presenta d'una forma destacada respecte a la fitxa en paper pel protagonisme que té a la cerca. A ella s'afegeixen i sumen els descriptors dels motius de l'arbre de forma jerarquitzada, de manera que sempre sigui una opció quan es realitzi una cerca a la base de dades. És a dir, quan seleccionem el motiu "Au" de cos sencer, també queda enregistrada la família a la que pertany: Fauna i Au. Així, si només cerquem pel terme "Au", apareixeran totes les filigranes que siguin ocells de cos sencer o àligues heràldiques, i podríem així anar reduint o ajustant la cerca. A això es pot sumar qualsevol motiu que els descrigui més: lletres, figures geo-mètriques, etc. **10**

[8] Aspecte de la pestanya de gestió d'equivalències.

[9] Els camps de "Dades de filigranes" en la gestió interna de Fil-DPZ.

[10] Estructura de l'arbre de motius (Fotografies: les autores).

¹⁰ Vegeu: INSTITUTO DE ESTUDIOS DOCUMENTALES SOBRE CIENCIA Y TECNOLOGÍA. Expresiones Booleanas [En línia]. CSIC. <http://www.cindoc.csic.es/isis/04-2-3.htm> [Consulta: 10 octubre 2014].

Datos del documento

Depositorio

Título

Editor

Dimensiones (al x an)

Nº Hojas

Bifolios

Espesor (µm)

País

Región

Comunidad

Provincia

Localidad

Datación desde (dd/mm/yyyy)

Datación hasta (dd/mm/yyyy)

Otras Imágenes

Imagen
 Ningún archivo seleccionado

Pie de imagen

Búsqueda

12

[11] Camps de “Dades del document” que apareixen en la creació d’una filigrana.

[12] Els diferents motors de cerca de Fil-DPZ (Fotografia: les autores).

Pel que fa a **Dades del document**, es recullen les seves dades essencials, de les que podem destacar el dipositari (entès com l’entitat que custodia el document), el tipus de document (segons el seu suport), autor, títol, procedència (el lloc on va ser emès, com país, regió, comunitat, província i localitat), entre altres dades. Cal destacar que també es poden adjuntar fotografies del document amb el seu respectiu peu de foto. ¹¹

interessat. El resultat de la recerca permet comparar la imatge introduïda amb les enregistrades a la nostra base de dades simplement arrossegant-la, així com superposar-la i variar la seva mida. La imatge adjuntada ha de ser un dibuix, bé sigui vectorial o el resultat d’un calc escanejat sense elements distorsionadors, com les lletres o els corondells, que poden dificultar la recerca. Es projecta perfeccionar aquesta eina amb un programa que faciliti la vectorització de la imatge. ¹²

LA CERCA

L’última pestanya i la més important, atès que és la finalitat última de Fil-DPZ, és la de **Cercar**. Els motors de cerca amb els que compta la base de dades són tres: **cerca per imatge, per motiu i per filtre**.

La **cerca per imatge** presenta com a novetat la introducció per part de l’usuari de la imatge de la filigrana per la que està

13

DATOS DE LA FILIGRANA

Nº Referencia DPZ-0245

Motivo/s Cruz, Corona, Escudo con corona encima, Más de tres letras

Tipo Sencilla

Dimensiones (mm) 56 x 37

Posición Horizontal: Centro
Vertical: Medio

Distancia al borde de la hoja (mm) Al borde izquierdo: 93
Al borde derecho: 87
Al borde inferior: 128
Al borde superior: 125

Distancia entre corondelos (mm) Por la derecha: 16
Por la izquierda: 18

Nº Corondelos: 8

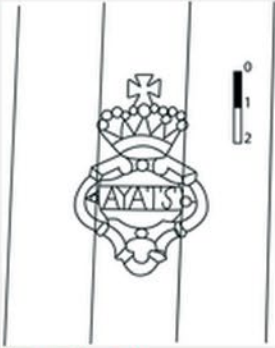
Papelero

Lugar del molino

Bibliografía

Información adicional

Otras imágenes

Dibujo vectorial con escala

Calco escaneado

DATOS DEL DOCUMENTO

Depositario Archivo Municipal de Ejea de los Caballeros

Tipo de documento Libro

Autor

Título Libro de legajo

Impresor

Lugar de impresión

Editor

Dimensiones (mm) 310 x 216

Nº de Hojas

Estados

Espesor papel (µm)

Procedencia ESPAÑA
ESTE
Aragón
Zaragoza
Ejea de los Caballeros

Datación 1717 - 1830

[Cerrar](#) [Imprimir ficha](#)

La **cerca per motius** permet introduir el nom del motiu de forma escrita o bé desplegar l'arbre de motius. Es poden sumar tants motius com es vulgui per afinar el resultat de la cerca i també emprar per fer-ho la recerca booleana (i, o, no).¹⁰ Aquesta cerca per motius es pot combinar amb els altres dos tipus de filtre: els relacionats amb la filigrana i els de la informació del document.

Dins dels filtres de la filigrana trobem els següents paràmetres: **tipus, dimensions, posició, dis-tància a la vora de la fulla, distància entre corondells, lloc del molí i paperaire**. Dins dels del document: **dipositari, mena de document, autor, editor, impressor, lloc d'impressió, títol, procedència i datació**. Aquests filtres, sumats als motius, es poden combinar també amb la recerca booleana.

Als resultats obtinguts podem, polsant sobre la imatge de la filigrana o sobre la lupa, veure a la pantalla tota la informació continguda en una fitxa, en què s'inclouen les diferents imatges de cada filigrana que poden, a més a més, ésser descarregades de forma independent, així com la bibliografia i altres dades d'interès. Aquesta fitxa es pot imprimir per tal de facilitar l'accés a la informació de tots aquells investigadors que així ho desitgin.¹³

PROJECTES FUTURS

Fil-DPZ pretén no només completar ben aviat tota la informació sobre filigranes estudiades a l'Escola Taller, sinó que tractem d'ampliar els coneixements que existeixen sobre la producció de filigranes i la història del paper. Per això, tenim diversos projectes que volem anar desenvolupant; un dels principals és sumar a tots els organismes i particulars, que estiguin interessats en aquest món, mitjançant la incorporació d'un nou apartat dedicat a les col·laboracions.

[13] Fitxa descarregable i imprimible amb les dades de la filigrana i el document al qual pertany (Fotografia: les autores).

S'adjuntarà un formulari o bases del conveni, tant per a institucions com per a investigadors, per tal de sol·licitar la col·laboració amb Fil-DPZ. Sens dubte, el treball conjunt sota la coordinació de Fil-DPZ garanteix la gestió i l'autoria de l'investigador o la institució. Aquestes futures col·laboracions, que esperem aconseguir, variaran i ampliaran les dades i continguts de la base de dades, a la qual cosa estem oberts.

D'altra banda, per tal de fer accessible la informació al més gran nombre d'investigadors possible, es preveu traduir a poc a poc la base de dades a altres llengües.

Una de les properes incorporacions serà donar accés a un glossari tècnic de termes. Atès que es tracta d'una disciplina molt específica, és essencial facilitar el vocabulari a tot aquell que vulgui aprofundir en l'interessant món de les filigranes. A més a més, aquesta complexitat es veu acusada si tenim en compte que molts dels termes que s'utilitzaven per denominar elements específics dels molins paperers es troben en desús. Sobre aquest tema cal assenyalar que, a la "Trobada Internacional de Filigranes en Col·leccions Digitals" celebrada a València els dies 13 i 14 de maig de l'any 2014, María del Carmen Hidalgo

Brinquis va exposar, sota el títol "*Glosario multilingüe de la terminología de la fabricación del papel y sus filigranas*", com des de l'*Instituto de Patrimonio Cultural de España* (IPCE) estan desenvolupant el glossari per publicar-lo a Bernstein. L'Escola Taller ha col·laborat recentment en aquest glossari i pretenem que també sigui accessible a la nostra base de dades amb la seva autorització per anar progressivament ampliant-lo.

Íntimament unida al glossari, s'està treballant en una descripció visual de la fabricació tradicional del paper, amb la finalitat d'identificar amb facilitat tots els treballs, noms d'oficis, eines, etc., del procés d'elaboració del suport més durador de l'escriptura, el paper.

Finalment, volem incorporar una secció de publicacions que té una doble missió, d'una banda, donar visibilitat a les últimes recerques en aquest camp i als seus autors i, per una altra, que els estudiosos de les filigranes es puguin beneficiar d'això. Al capdavall, es pretén que aquesta pàgina web no es limiti a ser el contenidor de les dades que tenen una sèrie de filigranes, sinó que sigui un lloc que reuneixi informació actualitzada sobre els estudis de filigranologia.